

Lietuvių literatūros vagoje

2006-ųjų vidury Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas išleido prof. Juozo Girdzijausko straipsnių rinkinį *Lietuvių literatūros vagoje*. Solidžiam (per 900 puslapių) tome skelbiami tekstai, rašyti 1963–2005 m. ir atspindintys Profesoriaus daugiabriaunę asmenybę: literatūros teoretikas ir istorikas, poetikos ir eilėdaras tyrėjas, kritikas ir publicistas, pagaliau Lietuvos pilietis ir Paupio parapijos augintinis. Knygoje spausdinamų straipsnių tematikos įvairovė leidžia manyti, kad leidinys bus atverčiamas daugysyk. Nes atsiremti į Girdzijausko mintį patikima. Patikima ne tik jei nori pasiremti, bet ir atsispirti naujam žingsniui. *Colloquios* skaitytojų dėmesiui siūlomas Virginijaus Gasiliūno pokalbis su Juozu Girdzijausku kaip kontekstinis įvadas *Lietuvių literatūros vagon*. --vg--

Virginijus Gasiliūnas: Straipsny „Bernardas Brazdžionis sugrįžo“, Profesoriau, radau prisipažinimą, kad Jums Brazdžionio eilėraščiai vaikystėj, paauglystėj vos ne atstojo maldas, o mama norėjusi, kad jos Juozukas taptų kunigu. Ar nesusapnuojat kartais, kad iš sakyklos tariat žodį, tarkim, apie kokį Motiejų Valančių, Antaną Baranauską ar tą patį Bernardą Brazdžionį?

Juozas Girdzijauskas: Šventa teisybė, mama norėjo, kad aš būčiau kunigas, labai norėjo. Taip taktiškai vis užsimindavo, įkalbinėdavo. Įtariau, kad ji palaiko ryšius su parapijos klebonu Kazimieru Telksniu, nes šis irgi mane sustabdydavo, niekados neleisdavo praeiti pro šalį nieko nepasakęs, užkalbindavo, klausdavo, kaip mokslai einasi, kaip tėvai gyvena ir t.t. Pabaigoj vis tą pačią frazę pakartodavo: „Iš tavęs išeitų geras kunigas“. Taip buvau palenktas į kunigystę ir tikrai vienu tarpu apie ją galvojau. Bet jau buvo sovietmetis. Pamaniau: viskas persekiojama – bažnyčia, religija ir t.t. Nesiryžau. Ne, turbūt nebūsiu aš kunigas... Taip nuėjau į šoną nuo kunigystės.

Dėl Brazdžionio irgi tiesa. Brazdžionis man buvo stebuklas, atradimas. Skaitydamas maldaknyges ar kitus šventus tekstus, aš nepatirdavau tokio išgyvenimo, kokį patyriau, sakykim, radęs maldaknygėj išspausdintą Brazdžionio eilėrašį „Procesija į Kristų“: „Viršum klonių, kur žydi ramunė / ir svyruoja kvepėdamas kmynas, / viršum marių, homora kur tūno, / viršum jūrų, laivai kur skandinas, // viršum žemės numirusio juoko, / viršum plieno, ugnies ir patrankų, / pro žvaigž-

džių ir pro mėnesio šoki / kažkas tiesia kruviną ranką“. Tai Kristus. Aš pirmą kartą pamačiau tokį Kristų, ir mane tas be galo sužavėjo. Nuo to laiko Brazdžionio poezija man tapo malda. Man buvo daug smagiau savo mintyse deklamuoti jo tokius ir panašius eilėraščius, negu skaityti maldaknygę, sausai melstis. Tai čia tikra tiesa. Brazdžionis įaugęs į mane nuo pat vaikystės, galima sakyti.

V. G.: Dabar apie dalyką, kuris irgi dėl širdies, iš širdies – apie Simono Stanevičiaus bendriją. Yra Jūsų tekstas „Paupys, šviesulys“, kuriuo, sakyčiau, profesorius Girdzijauskas atsiskleidžia kaip tikras poetas. Šita veikla – kas? Jeigu pasakytum paprastai – duoklė gimtosioms vietoms, – būtų per paprasta, per sausa?

J. G.: Tai suprantama, jeigu taip racionaliai suprasi tą duoklę, bet jeigu tai suprasi kaip širdies skolos grąžinimą, panašiai kaip supranti, kad savo tėvams reikia padėti, kad reikia jais rūpintis, reikia jų neužmiršti ir t.t., tai čia analogiškas dalykas, tik čia ne tėvai, bet išplėsta ta pati sąvoka – tėviškės, tėvų. Ta vieta, ta parapija, sakysim, ta bažnytelė, tos kapinės – mano visa tai. Dėl to visados yra labai ryškus emocinis santykis su gimtuoju kraštu. Aš, pavyzdžiui, kai važiuoju pro Raseinius iš Vilniaus į Klaipėdą ar kur, ties Raseiniais atsiskiria kelias į Paupį, į mano parapiją. Tai kai tik važiuoju pro tą kraštą, pajuntu, kaip mano širdis ima kitaip plakti. Taip, ima kitaip plakti širdis ir nušvinta kažkas sąmonėje. Tada tuoj iškyla vaizdai, vaizdiniai iš vaikystės. Va, čia mano žemė. Nors šiaip, žinoma, visa Lietuva mano žemė, bet ten ypatinga. Stanevičiaus bendrija gimė panašiai iš tokio nusiteikimo. Nors tam buvo pridėta ir daug racijos. Susibūrėm būrelis draugų, to paties krašto žmonių. Vienas iš aktyviausių bendrijos iniciatorių buvo tuometinis mokytojas Antanas Pocius. Jis ir dabar tebesireiškia bendrijos veikloje. Kadangi jis buvo labai energingas, veiklus (toks iki šiol tebėra), tai galima sakyti, jo dėka ir laikosi ta bendrija, kitaip ji seniai jau būtų išsisklaidžiusi, o jis dabar dar vis sulipina ir konferencijas, ir *Aitvarus* išleidžia. Taip ir laikosi ta bendrija.

V. G.: Į Jūsų naująją knygą sudėti straipsniai, rašyti nuo 1963 iki 2005-ųjų. 1963-aisiais Jūs buvot antrus metus bedėstantis Vilniaus universitete. O disertacija apie lietuvių eilėdarą jau buvo parašyta? Išėjo 1966-aisiais.

J. G.: Taip. Aš į aspirantūrą įstojau 1960 m. Būdamas aspirantas, dirbau. Dirbau Gedimino pily ekskursijų vadovu. Reikėjo užsidirbti duonos, nes iš Šalčininkų

išvažiavau atsisveikinęs ir pasakęs „sudieu“. Pasiėmiau žmoną, mažą vaiką ir atvažiavau į Vilnių, į stotį. Išlipom mes trise, galvojam, kur dabar eiti ir ką daryti. Paskui draugai padėjo. Šiaip taip apsigyvenau. Paskui pasiūlė darbą Gedimino pily, ir aš sutikau. Ten dirbau iki pat aspirantūros pabaigos. Užsidirbdavau šalia stipendijos. Stipendija buvo nedidelė, o vis dėlto trys, reikia už butą užmokėti. Bet pravertė man tas darbas pily – pasimokiau istorijos šiek tiek. O dėl 1963 metų, tai aš pradėjau skaityti paskaitas dar būdamas aspirantas. Man pasiūlė. Matyt, yra kur nors dokumentuose užfiksuota, bet aš pats tai niekad nelaikau šitos datos savo darbo tikra pradžia.

Mus priėmė į aspirantūrą, tai irgi savotiškass stebuklas. Bronius Pranskus buvo tada katedros vedėjas. Mes penki stojom į lituanistikos aspirantūrą. Išlaikėm egzaminus, ateina Pranskus į auditoriją pranešti rezultatų. „Na, tai, – sako, – jūs visi maždaug vienodai, vienas truputį geriau, kitas blogiau atsakinėjęt, bet mes nutarėm – priimsim jus visus. Penkis“. Ir priėmė visus penkis. Paskui, kai aš baigiau aspirantūrą, jau ėjau į pabaigą, mačiau, kad disertacijos neparašysiu. Jurgis Lebedys buvo mano vadovas. Nepabaigsiu, tai aš ir nesistengiau. Gal ir stengiausi, bet neišėjo, nebuvo sąlygų, vis dėlto šeima buvo. Bet labai nenusiminiau, kad aš jos nepabaigiau, galvojau, vis tiek pabaigsiu, anksčiau ar vėliau. Be to, dar nesibaigus aspirantūrai, mane jau pakvietė Enciklopedijų redakcija. Jiems trūko vieno redaktoriaus Viktoro Beržinio skyriui. Viktoras Beržinis buvo skyriaus vadovas, mano viršininkas, Sauliaus Beržinio tėtė. O ten dirbo mano geras bičiulis Bronius Kurkulis. Jis mane ir sugundė. Ten daug didesnė alga buvo. Pagalvojau, kodėl aš turiu atsisakyti, ir nuėjau tenai dirbti. Palikau aspirantūros uodegą, pabaigą ir nuėjau dirbti dar nesibaigus aspirantūros laikui. O paskui, tenai man bedirbant, vieną kartą pasirodo Petronėlė Česnulevičiūtė mano skyriuje. Ten aš jau kilau laiptais nuo jaunesniojo redaktoriaus prie redaktoriaus, prie vyresniojo, paskui jau ir skyriaus vadovu padarė – Vardyno skyriaus. Algis Čižas ten dirbo, labai puikus tikslųjų mokslų žmogus, kuris išėjo dirbti kitur, liko tuščia vieta ir mane paskyrė Vardyno skyriaus vedėju. Ir tuo metu (nedaug aš tuo vedėju padirbau) ateina Česnulevičiūtė, mano dėstytoja, ir sako: „Žinai, mane čia atvarė Lebedys. Sakė, be Girdzijausko negrįžk“. Na, tai ką. Pagalvojau, vis tiek čia jau nemažą algą gavau, ten mažesnės tos algos, bet aš į tai jau nežiūrėjau, kadangi pasiūlymas viliojantis, garbingas, tai nieko daug negalvodamas perėjau į katedrą. Aš net dirbdamas Enciklopedijų redakcijoje turėjau baisiai daug darbo, bet vis tiek pasilikdavau po darbo, vakarais, naktimis tiesiog, ir toliau variau disertaciją

į priekį. Vis tiek galvoju – reikia ją užbaigti. O kai atsidūriau katedroj, tai jau aišku, kad reikia greitai susiimti ir užbaigti. Mažiau nei per metus pabaigiau ir apgyniau.

V. G.: Prisipažinsiu, Profesoriau, kad niekaip nepajėgiu suvokti, koks įdomumas gali būt tyrinėti eilėdarą. *Mea culpa...*

J. G.: Tai kokia čia nuodėmė?

V. G.: Apskritai eilėtyra mano galvoj – kažkas šalia taikomosios matematikos, kažkokio taikomojo tiksliojo mokslo. Ritmas, metras... Bet juk galima parašyt tobulu jambu ar amfibrachiu eilėraščių, kurį, kaip Vladas Šimkus yra sakęs, kur nori, ten ir kiški...

J. Girdzijauskas juokiasi.

V. G.: Netikiu, kad Jūs tik prisiversdamas tyrėt, vis tiek kažką įdomaus išvelgėte toj eilėtyroj, tame moksle?

J. G.: Prasideda dideli dalykai paprastai nuo mažų. Tai ir čia prasidėjo labai elementariai nuo mažų dalykų. Apskritai pirmoji turbūt, kuri mane įstūmė į tą eilėtyrą, tai profesorė Vanda Zaborskaitė. Dar, tarp kitko, turiu pasakyti, gal ir tai kažkur pašmonėje glūdėjo, kad progimnazijos pirmoj klasėj, t.y. penktoj klasėj gimnazijos, aš gavau „kuolą“ iš eilėdaros. „Kuolą“! Lituanistas Baranauskas mums išdalino tokias užduotis, surašė lentoje keletą Maironio eilėraščio posmų, ir mums užduotis buvo namuose nustatyti, kokia eilėdara jie parašyti – ar jambas, ar chorėjas ir t.t. Tai aš darbavausi namie, darbavausi, atsakinėjau į klausimus, paskui jis atneša tuos sąsiuvinius, dalina atgal, mano sąsiuvinį paėmė, atskleidė, iškėlė prieš visą klasę ir parodė milžinišką „kuolą“. Tai pirmas susidūrimas su eilėdara. Paskui eilėdara specialiai ilgą laiką nesidomėjau, turbūt iki pat universiteto. O universiteto antrame, rodos, kurse, Zaborskaitė pradėjo mums Maironio seminarą. Surašė lentoj temas (daug jų buvo, beveik visiems po temą, bet ne konkretizuotai), liepė pasirinkti ir kai kurias temas pakomentavo. Ir į eilėdarą atkreipė dėmesį, sako, duodu specialiai temą „Maironio eilėdara“. Dėl to, kad, sako, kitur prirašyta darbų, studijų apie eilėdarą, o mes nieko neturim, absoliučiai, visiškai apleista sritis, tai norėčiau, kad kas nors susidomėtų šituo dalyku. Ir aš pasirinkau tą temą. Paskui ją konkretinom, pirmais metais parašiau „Maironio dviskiemeniai metrai“, tai ten chorėjai, jambai; kitais me-

tais – triskiemeniai metrai, paskui dar kitais metais, jau diplominiam – „Maironio eilėdara“, o paskui Lebedys perėmė iniciatyvą ir nepaleido manęs, sakė: tęšk, tęšk, pradėjai, tai ir tęšk. Tada kandidatinė disertacija iš eilėdaros, paskui daktarinė irgi. Taip su ta eilėdara ir susigiminiavau. O dėl to įdomumo, tai Dievas žino. Man patikdavo konkretūs poetikos dalykai. Dar pirmam kurse aš rašiau pas Lebedį seminarinį darbą „Ostermejerio poetika“. Nesakyčiau, kad jis man buvo neįdomus, man buvo įdomu jį rašyti. Daug ką sužinojau berašydamas apie eilėdarą, kas tie chorėjai, kas tie jambai ir pan. Lebedžiui patiko darbas, jis gerai įvertino. Paskui tas darbas kažkur nukeliavo, Lebedžio paskatinti, jį visi iš manęs vis skolindavosi ir taip „nusiskolino“, kažkur jisai dingo. Bet rinkdamasis paskui pas Zaborskaitę eilėdarą, jau buvau šiek tiek įpratęs, šiek tiek nusimaniau, kas tas jambas, kas chorėjas, ir kad čia gali būti įdomių dalykų. O paskui, kai jau rimtai pradėjau ją tyrinėti, skaityti visokius veikalus, tai juo toliau, juo labiau man darėsi įdomu. Pamačiau, kad tie dalykai susiję su filosofija, iš smulkmenėlių gali nueiti į labai tolimas lankas. Pavyzdžiui, kad ir ritmo problema – iš esmės tai yra filosofinė problema. Ir apskritai tai yra universali problema – ritmiškumo, jo variantų, jų pobūdžio; dismetriniai ritmai ir apskritai ritmai, jų galimybės, jų funkcijos ir pan. Dar pirmaisiais metais, kai tyrinėjau Maironio dviskiemenius metrus, Zaborskaitė, rodos, pasakė, kokios literatūros pasiskaityti, tai aš perskaičiau Bielyj knygą *Simvolizm*, paskui studijavau Borisą Tomaševskį, Viktorą Žirmunskį ir kitus. Iš pradžių man pasirodė, ypač pagal tų laikų susovietintą sąmonę, kad čia formalizmas, tai aš, perskaitęs tuos veikalus, Zaborskaitėi ir sakau: ten nieko tokio ypatingo nėra, formalizmas ten ir t.t. Kaip ji paraudo, supyko, kaip man išdrožė pamokslą, sako: žmonės čia dešimtmečiais dirbo, galvojo, o tu čia maždaug, piemenie, nori viską nušluoti, jų visus nuopelnus. Aš tikrai susigėdau. Paskui rimčiau pradėjau žiūrėti į tą formalizmą. Taip pamažu, pamažu ir susidraugavau su eilėdara. Jeigu taip paimsi, gerai pergalvosi viską, kas toj srity yra daryta, padaryta ir pan., tai čia yra filologijos atskira sritis, turinti savo problematiką, savo objektą, savo metodiką ir t.t. Įdomu yra. Paskui eilėdaros tyrinėjime imta taikyti matematikos metodus. Čia siejasi ir kalba, visos pagrindinės kalbos problemos čia sueina – ir turinio, ir formos santykiai, pilna lingvistinių ir filosofinių problemų.

V. G.: Kita Jūsų darbo sritis, be abejo, yra literatūros istorija. Neskaičiačiau puslapiais, bet konkrečiai šitoj knygoj, man atrodo, literatūros istorijai skirtų tekstų gal arti pusės netgi būtų (jeigu pridėtumėm ir apie Stanevičių, ir apie Maironį

rašytus). Jeigu žiūrėsime į chronologiją, nuo Mozerkos Saliamono Slavočinskio iki Henriko Algio Čigriejaus. Žodžiu, šimtmečiai. Mano akys jau nematė tokių Lietuvos girių, kokias aprašė Simonas Daukantas, tik miškus, tai literatūros istorija man irgi į mišką panaši. Yra tie medžiai, kurie išaugo, išsistiebė tvirtėdami: ar jų šaknų sistema stipri, ar pasisekė, kad nieko didesnio šalia nebuvo. O kiti, žiūrėk, tokie sukatai – ar dėl vienokių, ar dėl kitokių priežasčių. Gal būtų išaugęs oho medis, bet kaimynas saulę užstojo. Jūs esat ir apie tuos dangų siekiančius, ir apie tuos „neįvykusius“, neišsipildžiusius rašes, tarkim, kokį Valerijoną Ažukalnį. Ką Jums pačiam mieliau studijuoti, pristatyti? Tas viršukalnes, kur gali iškelt galvą – o, koks didis! – ar darbus žmogaus, kuris neatsiskleidė?

J. G.: Na taip, gal talento neturėjo pakankamai? Ypač XIX a. daug tokių, labai daug. Nežinau. Literatūros istorijoje mane pirmiausia domino senoji literatūra. Čia turbūt Lebedžio poveikis buvo. Aš gi iš pradžių nei skaičiau kurso kokio, nei ko. Bet baigęs universitetą nesilioviau domėjėsis senąja literatūra, iš inercijos tiesiog. Viską skaitydavau, kas tik pasirodydavo, ką parašydavo apie senąją literatūrą, tuojau susirasdavau, perskaitydavau ir net susikonspektuodavau. Man įdomu buvo. Rodos, tai nieko stebuklingo nėra, kas ten – net tos tikros literatūros nėra. Bet man vis tiek buvo įdomu. Faktai, kaip atsirado žinios apie tą knygą, arba kas iš viso žinoma apie tą autorių ir pan. Man buvo įdomu. Susidomėjimas senąja literatūra ir liko manyje visą laiką. Paskui labiau išblėso, kai jau nespėjau aprėpti visa. Atsirado ir jauna tyrinėtojų karta, jau negalima buvo visko apžioti. Bet vis tiek stengiausi apžioti. O į XIX a. privalomai įbridau. Kai mane pakvietė į katedrą, davė du kursus skaityti – vienas, sakė, bus pastovus, tai būtent XIX a. pirmos pusės literatūra. Tas kursas, kurį skaitė Meilė Lukšienė, o ji tuo metu jau buvo išstumta iš universiteto ir nebuvo kam skaityti. Laikinais skaitė Jonas Riškus, bet jo pagrindinis darbas buvo Pedagoginiame institute, žodžiu, trūko dėstytojų. Turėjau tą spragą užpildyti, svarbiausia – XIX amžių. Čia, sakė, bus tau pagrindinis kursas, o paskui buvo „našlaitis“ literatūros mokslo įvadas, kurį anksčiau skaitė Zaborskaitė, paskui jis ėjo per rankas, atsitiktinai vienas kitas paskaitydavo. Man davė tuos abu kursus – vieną pastovų, o kitą, kol suras pastovų dėstytoją literatūros mokslo įvadui. Tai aš tuos du kursus ilgą laiką ir skaičiau. Į XIX a. iš reikalo pradėjau vis labiau gilintis, studijuoti. Ir ne vien iš reikalo, ten gi įdomūs dalykai yra, mūsų didieji žmonės, pirmieji didieji po Kristijono Donelaičio – ir Daukantas, ir Baranauskas, ir Stanevičius, ir kiti. Taip susigyvenau su XIX a. pirmos pusės literatūra. Antrą pusę dėstė docentas Adolfas Sprindis.

Programa buvo bendra, bet du dėstytojai; ir egzaminai bendri buvo, nors kur-
sai skirtingi. Mes šalia sėdėdami su docentu Sprindžiu egzaminuodavom visą
XIX amžių. Kartais dar pridurdavo ir senąją lietuvių literatūrą, kurią po Jurgio
Lebedžio mirties dėstė Albinas Jovaišas.

Vėlesnė literatūra, pavyzdžiui, XX amžius, buvo iš dalies Zaborskaitės pas-
kaitos. Zaborskaitės Maironio seminaras jau buvo prablaivinės smegeninė, ka-
dangi ji plačiai kalbėdavo įvairiom progom, išsiplėsdavo. Juk tada nebuvo gali-
ma, pavyzdžiui, Vinco Krėvės nei minėti, nei skaityti, nei gauti kur pasiskaityti,
buvo specfonduose uždarytas. Nežiūrint to, Zaborskaitė per seminarus mums
plačiai kalbėdavo apie Krėvę. Ir apie kitus dalykus – apie Vincą Mykolaitį-Putiną
mėgdavo kalbėti, tai jos mėgstamas autorius. Taip iš Maironio jinai išeidavo į
plačias lankas ir mes daug ką sužinodavome. Paskui patys ieškodavom tų knygų,
eidavom visokiais būdais į specfondus ir kitur, draugų klausinėdavom, susirasda-
vom ir skaitydavom. Dar toliau tą domėjimąsi pagilino Donatas Sauka. Irgi buvo
jaunas dėstytojas, atsimenu pirmą jo paskaitą mūsų kurse – toks jaunas, žvalus
įbėgo, toks poetiškas. Tai jis irgi daug ką papasakodavo iš šalies, apie poeziją, apie
kontekstą, nors rimto XX a. literatūros kurso aš neišklausiau. Tas kursas buvo
toksai „našlaitis“. Jį kurį laiką dėstė Petras Ivanovas, vėliau nusižudęs dėstytojas,
dar kažkas skaitė gabaliuką, bet tokios nuotrupos, nieko rimto nebuvo. Tai taip
susigraibėm iš visur, domėjimasis savaime susiklostė. Be to, kad čia naujieji laikai,
nauja literatūra, nauja poezija, tai su draugais tiesiog dalindavomės savo žiniomis,
savo interesais, savo perskaitytom knygom. Poezijos, pavyzdžiui, Jonas Juškaitis
buvo pagrindinis konsultantas, jisai turėjo susidaręs visos Nepriklausomybės lai-
kų poezijos katalogą. Galėjai sužinoti, koks poetas kokius rinkinius išleido ir t.t.
Tvarkingą, rūpestingiausiai kaip bibliotekoj sutvarkytą katalogą turėjo. Su Juš-
kaičiu, su Čigriejum pasišnekėdavom. Leonas Gudaitis buvo kurso draugas, tas
irgi bibliofilas buvo, pats turėjo galybę visokiausių leidinių, knygų, antologijų.
Kartais ir atnešdavo, parodydavo, bet ir skrupulingas buvo be galo, nepatikėdavo
knygos kitom rankom, svarbu, kad jos būtų gerai nuplautos, nepalikėtų kokio
pėdsako. Jeigu jis rasdavo ant savo užrašų kokį nykščio atspaudą, jau kitą kartą
negausi. Jis buvo turbūt stropiausias mūsų kurso studentas, ypač lituanistikos
dalykų. Jisai sėdėdavo paskaitoj, atsisėsdavo tokioj vietoj, iš kurios galėtų gerai
girdėti, ir rašydavo juodrašті. Stengdavosi beveik stenografuoti paskaitą. Paskui
namie, parėjęs iš paskaitų, jisai visa tai perrašydavo į storus sąsiuvinius arba plo-
nus sąsiuvinius surišdavo, kadangi jo tėtė buvo knygrišys (jis tėtėi duodavo, ir

tas puikiai įrišdavo). Be to, ne mechaniškai perrašydavo juodraštį, o susikraudavo nurodytą literatūrą, su ja susipažindavo, iš jos visokių ištraukų paraštėse prirašydavo. Jo užrašai buvo lobis. Mes stengdavomės prieš egzaminus nors trumpam laikui gauti juos pasiskaityti.

V. G.: Pradėjom nuo senosios literatūros, perėjom per XX amžių, atėjom iki Jūsų amžininkų. Naujausioj knygoj įdėti rašiniai apie jau minėtus Joną Juškaitį, Henriką Algį Čigriejų, yra ir Eugenijaus Ignatavičiaus knygos recenzija. Profesoriau, ką įdomaus randat dabar rašomoj literatūroj, kas Jus „užkabina“?

J. G.: Čia man sunkiausias klausimas, kadangi esu labai atitrūkęs nuo naujausios mūsų literatūros. Mažiau nuo poezijos, o nuo prozos tai labai. Turėjau savo visą laik mėgstamus autorius, tai irgi „giminių“ tradicija. Pavyzdžiui, Juozas Aputis, nuo seniausių laikų seku jo kūrybą ir domiuosi. Jis man dovanoja savo knygas, tai mano mėgstamas rašytojas. Mes iš vieno krašto, vienu metu vienoj mokykloj mokėmės. Žodžiu, suprantama – giminystė.

V. G.: Ignatavičius irgi iš to paties krašto?

J. G.: Eugenijus dar artimesnis. Mes beveik kaimynai, iš tos pačios parapijos esam. Puikiai žinau jo visą biografiją, visas nelaimes ir t.t. Jis, galima sakyti, yra mano bičiulis, artimas bičiulis. Lankosi dažnai pas mane, tariasi, duoda juodraščius perskaityti kai kurių savo kūrinių, romanų ypač, ir pan. Tik dėl to ir parašiau jo romano recenziją.

V. G.: Vienintelę?

J. G.: Taip. Man paskambino iš *Literatūros ir meno*, sako, parašyk. Galvoju, kaip? Niekad nerašiau apie prozą jokių recenzijų, bet kai Ignatavičiaus, sakau, parašysiu, kur dingsi. Tokiu būdu ir atsirado ta vienintelė prozos kūrinių recenzija.

V. G.: Profesoriau, ar esat bandęs suskaičiuoti, kiek kartų silpniau ar stipriau vadovavot, patarinėjot humanitarinių mokslų doktorantams? Čia įeity ne tik literatūrologai, bet ir istorikai, kiti humanitarai. Kiek žmonių esat „iššventinęs“ į mokslininkus ar dalyvavęs apeigose?

J. G.: Sunku viską apskaičiuoti. Išorinis kriterijus yra, kiek mano vadovautų apsigynė. Aštuoniolika. Šį pavasarį apsigynė trys paskutinės mano vadovautos doktorantės ir vienas doktorantas.

V. G.: O jei dar kaip doktorantūros komiteto narys, tai jau susidarytų...

J. G.: Ne, ne, šito aš nežinau, neatsimenu. Labai daug.

V. G.: Noriu paklausti Jūsų nuomonės (suprantu, kad visiškai atvirai kalbėt gal ir neišeina) apie Jūsų kartos pakeist ateinančiąją literatūrologų, apskritai humanitarinius dalykus išmanančių žmonių kartą. Gal yra kokių dalykų, kurių, tarkim, baltai pavydite, gal išvelgiate, kad jaunajai kartai ko nors rimto stinga?

J. G.: Man atrodo, senių požiūris visados būna panašus – kad jaunimas dar „žalias“, nors labai gabus ir talentingas, bet dar žalias. Taip Kostas Korsakas apie mane atsiliepė. Lebedys norėjo, kad mane priimtų į Institutą dirbti, nunešė jam mano diplominį pasiskaitytį („Maironio eilėdara“). Tai jis panašiai atsiliepė: matyti, gabus vyras, bet dar „žalias“. Tai dabar ir aš turbūt šitaip. Ne, apskritai tai aš džiaugiuosi, yra gabaus, gražaus jaunimo, ir čia nėra jokios problemos, kad nėra kam pakeisti. Taip nėra, yra kam pakeisti. Yra labai gabių, jaunų, talentingų žmonių, puikiai rašančių, mokančių dirbti, atsidėjusių.

V. G.: Daug kur gyvuoja mokyklos – profesorius ir mokiniai. Juk pasakom, tarkim, Algirdo Juliaus Greimo mokykla. Žvelgiant į XIX a. literatūros tyrimus ar apskritai turint galvoj bendrą literatūros supratimą, ar ryžtumėtės ką nors pavadinti savo mokiniu, mokine, mokiniais?

J. G.: Tikrai nebent tuos, kurie eilėdarą tyrinėja arba tyrinėjo, aš labiausiai su jais susijęs. O visa kita savarankiškai nuėjo. Be to, doktorantams patinka mano vadovavimo metodas. Aš nesistengiu perlaužti žmogaus į savo pusę, nesistengiu jam įpiršti savo pažiūrų, savo nuomonės ir t.t. Aš sąmoningai taip darau. Ir su studentais taip elgdavausi, nors reikdavo jiems patarti, kaip rašyti ir ką rašyti. Norėdavau, kad žmogus maksimaliai pats atsiskleistų, ką jisai galvoja. Aš jam tik padedu surikiuoti mintis, bet mintys tai jo. Taip elgiausi ir su savo doktorantais, ir jie būdavo patenkinti. Jie parašė darbų, disertacijų, pavyzdžiui, iš to paties XIX amžiaus, kur jie pranoko mane, aš nebūčiau parašęs tokių darbų. Jie liko patenkinti tokiu mano vadovavimu. Tikrai, man yra smagu skaityti ką nors naują, ką žmogus pats padarė, ir padarė gerai, įspūdingai. Ta prasme mokinių neturiu, tokių, kurie būtų tokie kaip aš.

V. G.: Tai gal net gerai, kad jie ateina tokie, kokie nori būti, o ne kokių norima, tikimasi?

J. G.: Turbūt tikrai taip, nesijaučiu ką nors išprievartavęs, net ir iš eilėdaros. Pavyzdžiui, paskutinė Rima Malickaitė apgynė. Pati susigalvojo temą apie lietuvių poezijos dainingumą. Aš dar abejoju, ką čia galima išspausti iš to dainingumo, o ji apie tai parašė įdomią disertaciją. Labai originali disertacija, ir negalėčiau sakyti, kad ji parašyta pagal mane. Ji parašyta talentingai, įdomiai.

V. G.: Jei talentingai, tai greičiausiai pagal Jus. Dėkoju už pokalbį.

2006 07 25, Antakalnis